

INLICHTINGEN
SAMENVATTING

(ISAM)
9/72

Sectie : L 2

EXEMPLAAR NR. : 41 VAN 41.

Nr. : L2/0964/K-72

's-Gravenhage, 9 oktober 1972

INLICHTINGENSAMENVATTING

(ISAM 9/72)

	<u>Aantal</u> <u>blz. :</u>	<u>Class.</u>
I - CURRENT INTELLIGENCE.	14	████████
II - HET STOORPOTENTIEEL VAN DE W.P. LUCHTSTRIJDKRACHTEN.	11	████████
III - CONTRA-INLICHTINGENOVERZICHT TWEEDE HALFJAAR 1971.	10	████████
IV - ONTWIKKELINGEN IN DE COMECON.	10	GEEN
V - VOORLOPIG OVERZICHT VAN DE W.P. OEFENING "SCHILD 72".	7	████████
VI - VOORLOPIG VERSLAG VAN DE OEFENING "UDAR" IN TVG 13/72.	2	████████

=====

De ISAM is een nationaal inlichtingendocument, dat dienovereenkomstig dient te worden beveiligd.

De inhoud mag niet:

- a. ter inzage worden gegeven aan buitenlanders;
- b. met buitenlanders in discussie worden gebracht;
- c. worden gecopiëerd,

dan nadat daartoe vooraf toestemming is verleend door het Hoofd van de Luchtmacht Inlichtingendienst.

████████

INLICHTINGENSAMENVATTING NR. 9/72

<u>AAN:</u>	<u>EX.</u>
Chef Staf (Luchtmacht) v.d. Inspecteur Generaal der Krijgsmacht	1
Plv. Secretaris-Generaal KLu	2
Voorzitter van het Comité Verenigde Chefs van Staven	3
BDL - PLV.CLS - SOUS-CHEF	4
Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland	5
C- CLV t.a.v. HBI	6
C- Vlb Soesterberg	7
C- Vlb Leeuwarden	8
C- Vlb Deelen	9
C- NS Den Helder	10
C- 1e GGW	11
C- 2e GGW	12
C- 3e GGW	13
C- 4e GGW	14
C- 5e GGW	15
C- GTP	16
C- CRC/SOC	17
C- MVV Groep	18
C- CTL t.a.v. HBI	19
C- Vlb Volkel	20
C- Vlb Eindhoven	21
C- Vlb Twenthe	22
C- CLO t.a.v. HBI	23
C- Vlb Gilze Rijen	24
C- CDML t.a.v. COVO	25+26
Directeur Luchtmachtstafschool	27
Hoofd MARID	28
Hoofd Afdeling Inl.en Veiligheid van de Generale Staf	29+30
LUMAT [REDACTED]	31
LUMAT [REDACTED]	32
LUMAT [REDACTED]	33
LUMAT [REDACTED]	34
Hoofd Sectie L1, L4, L5 (ter circulatie)	35
Hoofd Sectie L3	36
Lt-Kol. [REDACTED] (HQ 2ATAF)	37
DMLu	38
<u>INTERN AAN:</u>	
HL2	39+40
HL2a1 t.b.v. L2/Bib1.	41
Reserve exemplaar	42

-
- 1) ter info, daarna retour HL2a1
  - 2) met extra set foto's

IV - ONTWIKKELINGEN IN DE COMECON

1. Het veelomvattende integratieprogramma waaraan op de 25ste zitting van de Raad van de Comecon (27-29 juli 1971) in de Roemeense hoofdstad Boekarest de vergadering van de afgevaardigden van de acht lid-staten haar goedkeuring had gehecht bevatte een opsomming van de vele terreinen waarop tijdens de eerste fase van socialistische eenwording in de komende 15 à 20 jaar samenwerking tot stand zou moeten worden gebracht. Dit programma was naast het statuut het belangrijkste document dat ooit in de Comecon werd opgesteld. Voor de eerste keer werd een veelomvattend programma t.b.v. de nagestreefde economische integratie van alle lid-staten goedgekeurd. Interessant is daarbij dat het begrip "economische integratie" voor het eerst onder de doelstellingen van deze internationale economische organisatie wordt genoemd. Tot dan toe werd steeds over "economische samenwerking" gesproken. Momenteel is het begrip integratie in de pers zelfs tot leus verheven. Maar eigenlijk gaat het ook bij het onderhavige programma voor eerst alleen nog om een vergroting van de internationale economische samenwerking. Het slotcommuniqué van deze bijeenkomst stelde echter drukkkelijk vast dat de socialistische integratie niet vergezeld gaat van supra-nationale organisaties en dat de gezamenlijke arbeid van de Raad gebaseerd is op de beginselen van socialistisch internationalisme: respect voor de staatssoevereiniteit, de onafhankelijkheid en de nationale belangen, de niet-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van landen, de volledige gelijkgerechtigdheid en vrijwilligheid, het wederzijds voordeel en de wederzijdse kameraadschappelijke hulp. Uit de tekst van het communiqué viel op te maken dat het socialistische integratieprogramma wonderlijk genoeg veeleer een Roemeens dan een Russisch stempel had gekregen en op een compromis berustte.

2. Het afgelopen jaar en de recente 26ste zitting van de Comecon Raad te Moskou (10-12 juli 1972) stonden goeddeels in het teken van concrete uitwerking van de vele nieuwe projecten en organisaties die het "complexprogramma" als middelen en wegen aangeeft om de socialistische internationale arbeidsverdeling voor alle deelnemers zo vruchtbaar en effectief mogelijk te maken. Al werd aanzienlijke vooruitgang geboekt op organisatorisch terrein (concrete samenwerkingsplannen), fundamentele kwesties van institutionele aard bleven veelal onopgelo

Het complexprogramma

Het complexprogramma schijnt, op papier althans, vorderingen te maken, maar de vooruitgang die een aantal leden wenst, komt niet. Deze be-
de houding t.o.v. de EEG, de instelling van een werkelijk converti-
valuta voor de Comecon-regio en een doeltreffend clearingsysteem v-
de Oostbloklanden. Reeds in 1964 werd met kapitaal van alle Comecon-
landen de Comecon-bank opgericht. De bedoeling was met dit kapitaal
tijdelijke tekorten in de onderlinge handel te financieren. Toch v-
hierdoor het bilaterale handelssysteem niet doorbroken, en evenmin
de creatie van de transferabele Comecon-roebel, welke dezelfde gou-
waarde als de Russische roebel bezat. Houders van tegoeden in tran-
rabele roebels hebben ontdekt dat zij hiermee weinig kunnen doen.
eerste reden hiervoor is dat de onderlinge handel gebaseerd is op
af geplande leveranties, waarbij de prijzen geen rol spelen en zeer
volkomen onrealistisch zijn vastgesteld. Zo zijn de meeste Comecon-
den ermee begonnen goederen van ongeveer gelijke waarde om te ruilen
buiten de Comecon-bank om. Bovendien bestaan er "harde" produkten,
als hoogwaardige machines, die overal binnen de Comecon aftrek vinden
en "zachte" produkten, zoals minderwaardig schoeisel en textiel. Men
al kunnen voor transferabele roebels alleen "zachte" produkten gekocht
worden. Het complexprogramma van 1971 kondigde een versterking van
"collectieve valuta", de zgn. "vrij inwisselbare roebel" aan. Dier-
deze tot dusver voornamelijk als verrekeningseenheid in het overwe-
bilaterale handelsverkeer tussen de Comecon-landen, naarmate de econo-
mische vervlechting tussen deze landen intensiever wordt moet hij
een "feitelijke inwisselbaarheid" gebracht worden. De Oost-Europese
Internationale Bank voor Economische Samenwerking en de in 1971 ne-
geschapen Internationale Investeringsbank moeten door het versterkt
toestaan van credieten de overgang tot multilaterale verrekening be-
deren.

3. Gedurende het afgelopen jaar is in de Comecon echter niet
dit soort integratie, maar op het grote aantal en op de grote versprei-
denheid van stappen op het terrein van de organisatie van praktische
samenwerking de nadruk gelegd. Suggestieve cijfers worden gegeven
het aantal op te richten coördinatie-centra (vierendertig in getal
waarvan één voor samenwerking bij de bescherming van het leefmilieu)
cijfers over gezamenlijke prognosticering door de permanente commi-
sies, over commissies voor coördinering op wetenschappelijk-technisch

terrein, gemeenschappelijk

terrein, gemeenschappelijke laboratoria (drie), research-collecteie en wetenschappelijke produktie-associaties (twee). Onlangs werd bekend gemaakt dat door Comecon-organen 40 ontwerp-akkoorden voor samenwerking bij de oplossing van wetenschappelijk-technologische problemen waren opgesteld en zelfs in het communiqué van de recente 26ste zitting namen men de moeite de maatregelen die op wetenschappelijk-technisch terrein getroffen werden op te sommen. Bovendien werd gezegd dat de oplossingen van de 18 in het integratieprogramma opgenomen grote wetenschappelijk-technologische vraagstukken, waarop het merendeel van de 24 reeds ondertekende akkoorden betrekking hebben, de deelneming zal vergen van een duizendtal organisaties en ongeveer 100.000 werkkrachten. Een aantal van de getroffen regelingen wordt als primeurs van bepaalde soorten samenwerking gezien. Tot deze primeurs behoren b.v. de vestiging van de eerste "volledig zelf-financierende" economische associatie Interatominstrument, de "eerste afzonderlijke akkoorden" voor multilaterale specialisatie en samenwerking (o.a. in de ceramische industrie en in de automobiel- en glasindustrie) alsook het eerste akkoord voor "multilaterale gemeenschappelijke planning" voor de produktie van bepaalde materialen, gevolgd door een overeenkomst m.b.t. gemeenschappelijke planning op het gebied van containerisering.

4. Als van bijzonder belang voor de intensivering van de "socialistische integratie" wordt de nieuwe vestiging van internationale economische associaties beschouwd, welke gebaseerd zullen worden op het beginsel van zelffinanciering. Interatominstrument (te Warschau) werd opgericht om tot een krachtenbundeling t.b.v. de produktie van nucleaire uitrusting en instrumenten te komen. De elf economische organisaties uit vijf Comecon-landen die lid werden van Interatominstrument behouden hun juridische en economische onafhankelijkheid. Via hun vertegenwoordiger in de raad oefenen zij het beheer van de associatie uit en deelen in de winst. Andere ondernemingen uit de thans geïnteresseerde landen maar ook uit andere Comecon-landen kunnen zich bij de internationale associaties aansluiten, terwijl ook ondernemingen uit niet-Comecon-landen (de Comecon als open regionale organisatie) lid kunnen worden. Met de vestiging van Interatominstrument beoogt men op de lange duur de volledige éénmaking van de cyclus wetenschappelijk onderzoek, planning, ontwikkeling, produktie en distributie in één internationale socialistische organisatie.

5. Overeenkomstig de

5. Overeenkomstig de bepalingen van het complexprogramma is de nodige activiteit ontwikkeld op het gebied van gemeenschappelijke planning, prognosticering, ontwikkeling, constructie, investering. Het nieuwe Comité voor de samenwerking op het gebied van planning permanente commissie voor de coördinering van wetenschappelijke en technisch onderzoek, omgezet in een commissie voor wetenschappelijke samenwerking, begonnen hun werkzaamheden. Het Internationale Wetenschappelijke en Technologische Informatiecentrum en het Internationale Instituut voor Economische Vraagstukken van het wereldsocialistisch systeem beide zetelend te Moskou, zijn met specialisten uit alle lid-staten van de Comecon in ontwikkeling. In Warschau werd een Internationaal Mathematisch Centrum opgericht. Een aantal conferenties werd gewijd aan wisseling op het gebied van plannings- en bestuurservaring en een aantal samenwerkingsakkoorden kwam tot stand, o.a. een tussen de Academies van Wetenschappen, waarin bijzondere aandacht wordt gewijd aan de ontwikkeling van samenwerking op natuurwetenschappelijk en sociaalwetenschappelijk terrein. Bovendien zijn nieuwe stappen ondernomen t.b.v. reeds gevestigde samenwerking op terreinen als de goederenwagen-standaardisering, handel in verbruiksgoederen, terwijl ook suggesties voor een aantal andere regelingen in discussie zijn (instelling van een arbitrage-orgaan van de Comecon, aanleg van een haven aan de Donau, oprichting van een internationaal reclamebureau).

6. Het afgelopen jaar is zo voor de Comecon een jaar geweest met aanzienlijke organisatorische vooruitgang, maar van weinig evolutie op institutioneel terrein. Door dit gebrek aan herstructurering van de Comecon instelling als zodanig, als gevolg waarvan de Comecon geen bevoegdheid wordt verleend voor economische alleenvertegenwoordiging tegenover het Westen, bleven de praktische mogelijkheden voor de ontwikkeling van handel en samenwerking met het Westen beperkt. Ook de Comecon is niet statutair gerechtigd om "met andere internationale organisaties betrekkingen aan te knopen en te onderhouden", maar zij heeft niet de aan haar toegekende bevoegdheid als vermeld in artikel 229 sub 2 van het Eerste Verdrag. Men mag ook niet aannemen dat de Comecon binnenkort een gelijke bevoegdheid zal worden verleend, want een zodanige overdracht van bevoegdheden zou centrale planning van de buitenlandse handel van de Comecon vereisen. De invoering daarvan wordt ook door het sociale en economisch integratieprogramma niet beoogd. Om die reden moet :

samenwerking tussen de

samenwerking tussen de EEG en de afzonderlijke lidstaten van de Co een juridische basis worden gegeven. Dat dit tot de mogelijkheden hoort gaf Breznjew in zijn rede van 20 maart 1972 te verstaan toen opmerkte dat de betrekkingen van de SU met de EEG zouden afhangen de vraag in hoeverre deze de in Oost-Europa ontstane realiteit wilde kennen en i.h.b. de belangen van de Comecon-landen. Anderzijds wor door de Sowjets het denkbeeld gehuldigd dat het Comecon-integratie model reeds thans een voltooid model voor Oost-West samenwerking v de Comecon als alternatieve economische organisatie voor Groot-Euro en zelfs internationale samenwerking. Want na de aanvaarding van h raamprogramma in 1971 nam de Comecon - vooral door de Sowjets en h ideevorming over Europa in dit perspectief geplaatst - de rol aan een ideologisch, politiek en economisch model voor internationale, over de grenzen van het socialistische systeem heen reikende, econo mische betrekkingen. Ook niet-Comecon leden kunnen aan de verwerke king van de gestelde doelen deelnemen. Sedertdien is men de sociali tische integratie onder de Comecon blijven voorstellen als het "pro type van een wereldeconomische en politieke gemeenschap", als tege gesteld aan de bemoeiingen ter bevordering van "kapitalistische ir gratie", welke door wezenlijke tegenstrijdigheden eenvoudig voor onn gelijk wordt gehouden. De Russen menen dat de EEG van de Zes door v breiding van ledental en meer associaties aan homogeniteit en beslu vaardigheid zal inboeten. Zij beperken zich zoveel mogelijk tot eer onderzoek naar de zelfzuchtige motieven welke de afzonderlijke lida ten bewogen hebben om de EEG uit te breiden. Bovendien zouden de Comecon-landen, die niet aan "blokkenmanie" lijden die de algemeen- Europese samenwerking ondermijnt, omdat zij meer dan de westelijke mogendheden oog hebben voor een constructieve toekomst van een vere nigd Europa (Groot-Europa), politiek en organisatorisch beter dan West-Europa voorbereid zijn om actief aan economische samenwerking al-Europese basis deel te nemen.

7. Hoewel deze aanspraak op organisatorisch gebied zeer twijf achtig moet worden geacht, is met de voorbereiding op "Groot-Europes samenwerking in het afgelopen jaar vordering gemaakt. In Praag werd b gonnen met de bouw van een controle-centrum voor de aanleg van een pijpleiding voor aardgasleveranties van de SU zowel aan Oost- als a West-Europa. Met de Bondsrepubliek, Oostenrijk en Italië zijn voor r

10 miljard m³

10 miljard m³ leveringscontracten afgesloten. Vanaf 1973 zal Ruh A.G. 3 miljard m³ afnemen en dit totaal zal nog opgevoerd worden men gas kan ruilen tegen buizen met grote diameter. De SU rekent 1975 op aardgasleveranties naar West-Europa van totaal 15 miljard terwijl de totale export in 1975 reeds tot 23 miljard m³ gestegen moet zijn. Minder concreet, maar zeker zo belangrijk was het feit dat de SU, tenzij Breznjews EEG-positie slechts het tactische doel had om Brandt tegenover de oppositie in de Bondsdag te helpen, haar houding wijzigde en de EEG als realiteit aanvaardde. Het secretariaat van de Comecon te Moskou ontvangt vertegenwoordigers van verschillende Westelijke landen en de bankinstellingen van de Comecon hebben reeds belangrijke leningen gesloten met Westeuropese banken. Nu de Russische politiek van beteugeling en niet-erkenning van de EEG geen succes looft, moet Moskou op zijn vroegst bij de voorbereidende besprekingen voor een EVC en op zijn laatst in 1974 op een meer pragmatische manier zijn houding bepalen. Reeds nu wordt zelfs niet uitgesloten dat de Europese Commissie na 31 december 1974 (zoals voorzien in de EEG-overeenkomsten) het instrument zal zijn voor toekomstige economische overeenkomsten en handelingen tussen de Westeuropese landen en de socialistische landen. Bovendien erkennen de Oosteuropese landen, ook formeel, enige Westeuropese groeperingen. Moskou ondertekende een handelsverdrag met België, Benelux en Hongarije tekende er een in juli van dit jaar, waarbij België en Benelux beloofde alle beperkende quotering van Hongaarse goederen te zullen afschaffen. De Europese Commissie werd gepolst over de mogelijkheden van een speciale handelsovereenkomst tussen Bulgarije en de EEG. Ongeveer hetzelfde verzoek werd door de Roemeense minister van buitenlandse handel gedaan. Ook zouden Polen en Hongaren, bezorgd om hun afzet van landbouwproducten naar Engeland, in Brussel om een eventuele voorkeursbehandeling hebben gesondeerd. Bij de voorbereiding van de EVC zullen ook vraagstukken van samenwerking tussen Oost en West, en daarbij handelspolitieke kwesties, rijzen. Men zal over douanetariefsverlagingen en contingenten moeten praten. Zoals bekend heeft de EEG nog steeds geen Gemeenschapspolitiek ten aanzien van de Comecon-landen ontwikkeld. Anderzijds heeft ook de Comecon nog geen gemeenschappelijke economische politiek ten aanzien van de EEG-handelspartners opgesteld of centrale organen voor de controle van deze handel in het leven geroepen. In de EEG worden de belemmeringen op dit punt veroorzaakt door enerzijds de wens van de lid-

staten om op

staten om op bilaterale basis met de Comecon-landen te blijven onderhandelen en anderzijds de eisen van het Verdrag van Rome dat er aan het einde van de overgangperiode een gemeenschappelijke handelspolitiek moet zijn ingesteld. Wel benoemde de EEG een commissie-ad-hoc die alle mogelijkheden van samenwerking moet onderzoeken, daaronder ook wetenschap, techniek en energie, waarbij men het eens is dat de vertegenwoordigers uit naam van alle EEG-leden moeten worden gedaan. Op haar acht de SU in de betrekkingen met de kapitalistische landen op wetenschappelijk en technologisch gebied de basis voor onderling begrip en internationale veiligheid gelegd. Als gevolg van de omvang en het ideologische karakter van de confrontatie tussen de SU en het West bleek het mogelijk steeds meer de nadruk te leggen op die maatschappelijke activiteiten die een gemeenschappelijke benadering toestaan ten aanzien waarvan gemeenschappelijke problemen bestaan. Vooral wetenschap en technologie behoren tot dergelijke activiteiten, temeer waar men in de SU het onderscheid tussen "proletarische" wetenschap en bourgeois-wetenschap veel voorzichtiger is gaan hanteren. Daarom zijn de bilaterale wetenschappelijke of technologische overeenkomsten (na de culturele) een belangrijk wapen van de Russische diplomatie geworden. Afgezien van hun technologische mérites moeten deze ook beschouwd worden als een aspect van de Russische pogingen om de nadelen, die uit de toenemende economische en politieke integratie van West-Europa voortvloeien, te compenseren.

8. Het politieke hoogtepunt van de 26ste zitting van de Raad van de Comecon juli j.l. was de toetreding van Cuba tot deze instelling als volwaardig lid. Ofschoon Cuba reeds een aantal jaren waarmede was, is dit land altijd veel minder dan b.v. Joegoslavië in Comecon-aangelegenheden geïnteresseerd geweest. De toetreding van Cuba maakt duidelijk dat men met de activering van de buitenlandse politieke gerichtheid van de Comecon het internationale imago van de instelling wenst te verbeteren. Gezien de betrekkelijk onderontwikkelde staat waarin Cuba verkeert en de steeds weer terugkerende economische mogelijkheden aldaar kan dit land voor de SU en Oost-Europa nauwelijks een welkome economische partner zijn. Zijn positie en rol in de Comecon zullen dientengevolge meer overeenkomst gaan vertonen met die van Mongolië dan van andere leden, terwijl de geografische ligging van het bovendien onmogelijk maakt deel te nemen aan de meer succesvol

gezamenlijke Comecon-

gezamenlijke Comecon-projekten, zoals de goederenwagen-pool of het "Droezjba"-pijpleidingssysteem. Het lidmaatschap van Cuba kan tot zekere hoogte op de vervanging van bilaterale Sowjet-steun voor bilaterale hulpverlening in het kader van de in de Comecon nagestreepte "nivellering" duiden, op welk facet de Cubaanse vertegenwoordiger Carlos Rafael Rodríguez in zijn rede voor de 26ste zitting wees, hij de in het raamprogram opgenomen beginselen van wederzijdse hulpverlening en nivellering van ontwikkelingsniveaus een "schitterende vestiging van de internationalistische inhoud van het socialisme" noemde. Anderzijds zal de hoop leven dat door de aansluiting van Cuba rationaliteit en discipline aan de economische ontwikkeling van het land zullen kunnen worden opgelegd ten profijte van de andere Comecon-leden. In de huidige Europese politieke context is de uitbreiding van de Comecon niet anders dan doelmatig te noemen en zorgvuldig getoet. Ten deze dient immers te worden bedacht dat met de aanvaarding van het complexprogramma nadruk is gelegd op het "open" karakter van de socialistische integratie en de bereidheid van de Comecon om andere staten volledig of gedeeltelijk aan haar activiteiten te laten participeren. Vooral tegen de achtergrond van de uitbreiding van de EEG valt er op het gebrek aan gegadigden op: de toetreding van Cuba helpt althans enigermate het aanzien van de Comecon als uitdager van de EEG te verhogen. Een belangrijk voordeel van Cuba's toetreding lijkt voort te vloeien uit het feit dat hierdoor het onderscheid tussen de Comecon enerzijds en de WP anderzijds wordt verscherpt. EEG en WP zijn zuiver regionale Europese instellingen, terwijl Mongolië evenals thans Cuba de "internationale status" van de Comecon helpt verhogen. Ook Irak zou volgens zeer recente berichten voor toetreding voelen. De uitbreiding van de Comecon met een staat welke geen Sowjet-nabuur op het Euraziatisch continent is, maar die in de schaduw van de VS is gelegen kan evenwel hoezeer voor de SU het alleen maar aangenaam is om te zien "hoe de VS op een Latijns-Amerikaanse cactus zitten" (C.L. Sulzberger) ernstige implicaties hebben voor het tot dusver geografisch bepaalde concept van een geïntegreerde socialistische gemeenschap, alsmede voor de politieke en zelfs militaire betekenis, die door de SU aan het economische integratieprogram wordt gehecht. Het is duidelijk dat het risico van een zich vroeg of laat openbarende breuk op de koop toe is genomen. De kans dat met Cuba's toetreding de integratieve kracht van het "socialistische internationalisme" in economische zaken (Comecon-verband) in de toe-

verband) in de toe-

verband) in de toekomst nog ernstig op de proef zal kunnen worden gesteld is dès te groter naarmate Castro's Cuba weer op de Latijns-Amerikaanse toer zou gaan en een meer nationalistische koers zou verkiesen. Het lijkt niet uitgesloten dat de toetreding van Cuba de Comecon ten dele bedoeld was om tijdig op nieuwe openingen van VS-zijde naar Cuba, of zelfs van Chinese zijde, te anticiperen.

9. Hoewel de activiteit van de Comecon in het afgelopen jaar en ook de recente 26ste zitting van de Raad zich op organisatorische aspecten van de in het integratieprogramma aangegeven maatregelen concentreerden, is het pleidooi voor fundamentele hervormingen, met name op financieel terrein, niet geheel verstomd. Vooral Hongarije meent dat het programma het vraagstuk van hervorming niet nader tot een oplossing heeft gebracht en dat juist het opnemen van bepalingen omtrent prijzen, wisselkoersen en convertibiliteit de gelegenheid zou moeten bieden om geleidelijk aan meer vooruitstrevende denkbeelden te aanvaarden. De meerderheid van meer conservatieve leden, daaronder de SU, redeneert dat op financieel terrein door de groeiende activiteiten en nieuwe praktijken van de Comecon-banken nu reeds aanzienlijke successen zijn geboekt. Zolang dit verschil in benaderingswijze m.b.t. de omvang en de aard van hervormingen blijft voortbestaan, lijkt werkelijk vooruitgang eerst mogelijk wanneer ook in andere landen dan Hongarije met economische hervorming ernst wordt gemaakt. Voor de nabije toekomst blijft de wens van een verenigd front tegenover het Westen, uiteraard vooral een Sowjet-wens, allesbepalend. Alles moet in het werk worden gesteld om te voorkomen dat verschillen in opvatting over aspecten van het integratieprogramma tot een verdeeldheid leiden die naar buiten treedt. Dit ook lijkt de les te zijn uit de bijeenkomst van politieke leiders op de Krim eind juli 1972, waar economische integratie en betrekkingen met het Westen onderwerp van bespreking waren uit het daaropvolgende bilaterale overleg, met name de ontmoeting Breznjew-Geausescu. Uit deze ontmoetingen is althans een betrekkelijk succesvol volvoerde consolidatie van de politiek-economische betrekkingen van de Oostbloklanden geresulteerd en een aanzienlijke verandering in de Roemeense houding jegens economische samenwerking met de Comecon en i.h.b. met de SU voortgekomen. Het feit dat premier Kosygin op de sluitingsdag van de Comecon-zitting, taktiek of geen taktiek al bij voorbaat door hem verwachtte, maar op dat moment nog helemaal

niet gedane Westerse

niet gedane Westerse uitlatingen over het bestaan van onenigheid tussen de Comecon-partners "dementeerde", laat zien hoe gevoelig de Sowjets voor elke, zelfs ook maar vermeende, inbreuk op de eereheid van hun blok zijn, nu hun zoveel gelegen is aan het welslagen van de volgende ronde in het vredesoffensief jegens het Westen.

-o-o-o-o-o-